

Översyn av riktlinjer för arvode till ställföreträdare

Förslag till beslut

1. Överförmyndarnämnden beslutar att anta reviderade ”Riktlinjer för fastställande av arvode och kostnadsersättning till ställföreträdare från och med 1 januari 2022.
2. Överförmyndarnämnden uppdrar åt Överförmyndarenheten att upprätta en kommunikationsplan inför förändringen.

Ärende

Att vara god man, förvaltare eller förmyndare innebär att ta på sig ett lagreglerat men frivilligt uppdrag som enligt föräldrabalken ersätts av ett skäligt arvode. Det är överförmyndaren i respektive kommun som beslutar om riktlinjer för arvode och kostnadsersättningar.

I Linköping betalas arvode ut av kommunen till alla ställföreträdare som begär arvode. Detta sker innevarande år utifrån en preliminär bedömning om uppdragets svårighetsgrad. När ställföreträdaren året därpå lämnar sin årsredovisning fastställs arvodet och de huvudmän som ska betala arvodet faktureras av kommunen.

Under våren 2021 har den statliga utredningen ”Gode män och förvaltare – en översyn” (SOU 2021:36) presenterats. Utredningen har bland annat behandlat frågan om storlek på arvode, tidpunkt för utbetalning och former för utbetalning. Den understryker att arvode inte kan avtalas eller betalas ut i förskott men att det framöver kan behöva utredas om kommunen ska hantera utbetalningar till samtliga ställföreträdare.

Syftet med förändringarna är att stimulera fler ställföreträdare att ta svårare uppdrag, effektivisera handläggningen och stegvis anpassa riktlinjerna till nationella riktlinjer.

Överförmyndarnämnden föreslås besluta om reviderade riktlinjer för fastställande av arvode och kostnadsersättning som i korthet innebär att:

- Arvode betalas ut efter genomförd granskning

- Nivån på arvudet ökar med 2 procentenheter av prisbasbeloppet i uppdrag med högre komplexitet, d v s nivå 2 och 3 i förvalta egendom och bevaka rätt.
- Extraordinära insatser under året ersätts med schablonbelopp istället för redovisning av timmar.
- Uppdrag enligt föräldralken 11:1-3 samt specifik rättshandling enligt 11:4 ersätts med schablonbelopp istället för redovisning av timmar.

Beslutsunderlag:

Tjänsteskrivelse Översyn av riktlinjer för arvode till ställföreträdare 2021-11-09

Bilaga 1 Riktlinjer för fastställande av arvode till ställföreträdare Förslag 2021-11-09

Bakgrund

Den som utses som ställföreträdare (god man, förvaltare eller förordnad förmyndare) har rätt till ett skäligt arvode för sitt uppdrag samt ersättning för de utgifter som har varit skäligen påkallade för uppdragets fullgörande (föräldrabalken 12 kap. 16 § föräldrabalken).

Under våren 2021 har den statliga utredningen ”Gode män och förvaltare – en översyn” (SOU 2021:36) presenterats. I utredningen understryks att uppdrag som god man eller förvaltare även fortsättningsvis ska bygga på ideell verksamhet i form av frivilliga, personliga uppdrag. Däremot föreslår utredningen att i vissa, mer komplicerade uppdrag, öppna för möjligheten att anlita professionella ställföreträdare.

I uppdraget ingick att analysera om reglerna om ställföreträdarens arvode och kostnadsersättning borde ändras för att möjliggöra att de får betalt i ett tidigare skede än vad som ofta är fallet idag.

Utredningen föreslår att överförmyndarna ska bli bättre på att inledningsvis informera ställföreträdarna om svårighetsgraden. De kan på så sätt få en indikation på arvodesnivå men utredningen understryker att det varken är möjligt eller lämpligt att ett avtal ingås mellan huvudman och ställföreträdare om arvode. Utredningen understryker även att det inte är, eller ska bli möjligt, att betala ut arvodet i förskott. Vid en situation där ett för högt arvode utbetalats skulle det kunna uppstå ett skuldförhållande mellan ställföreträdaren och huvudmannen där många huvudmän inte skulle ha förmåga att bevaka en sådan skuld. Utredningen lägger därför inga förslag om utbetalning av arvode i förskott men noterar att det inte finns hinder för flera utbetalningstillfällen bara det sker efter att ställföreträdarens uppdrag har granskats av överförmyndaren.

Med hänsyn taget till ovanstående resonemang föreslår utredningen föreslår inga förändringar i regelverket kring arvode i nuläget mer än ett förenklat förfarande gällande kostnadsersättningar upp till 2 % av prisbasbeloppet. Där föreslås att ställföreträdaren själv anger kostnader utan att behöva verifiera med underlag.

Riktlinjer för arvode i Linköpings kommun jämfört med SKR

Överförmyndarnämnden i Linköpings kommun har fastställt riktlinjer där ett preliminärt besked om arvode lämnas till ställföreträdarna innevarande år. Detta arvode betalas ut av kommunen i delbetalningar under året, oavsett om det huvudmannen eller kommunen som ska stå för kostnaden.

Året efter utfört uppdrag, i samband med granskning av årsräkning och redogörelse, fastställs arvodet och vem som ska stå för kostnaden utifrån huvudmannens redovisade ekonomi. I de fall huvudmannen ska stå för arvodeskostnaderna fakturerar kommunen huvudmannen för arvodet.

Varje kommun har rätt att själv besluta om nivå på arvodet utifrån föräldrabalken regler. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har arbetat fram nivåer som kommunerna kan använda sig av för att underlätta bedömningen av arvodesnivåerna i olika typer av uppdrag. Dessa skiljer sig genom att *bevaka rätt* ersätts per timme medan *förvalta egendom* och *sörja för person* ersätts med schablon mellan 10-30% av prisbasbeloppet.

Gemensamt för många av Sveriges kommuner är att SKR:s riktlinjer ligger till grund i bedömningen av arvodesnivåerna samt att ställföreträdaren själv tar ut sitt arvode från huvudmannens konto året efter utfört uppdrag. När årsräkningen är granskad får ställföreträdaren ett uttagstillstånd på den summa överförmyndaren har bedömt som ett skäligt arvode. Det åligger i dessa fall ställföreträdaren att se till att arbetsgivaravgifter, social avgifter betalas och att en förenklad arbetsgivardeklaration lämnas in.

Utmaningar med nuvarande arvodessystem i Linköpings kommun

Utbetalning under innevarande år

- Få ställföreträdare är medvetna om att det är ett förskott
- Det är svårt för ställföreträdarna att förstå vad respektive utbetalning innebär eftersom arvodet delas upp i delbetalning utifrån när den första utbetalningen görs. Risken finns att fel inte upptäcks, varken av ställföreträdaren eller Överförmyndarenheten.
- Risk finns att huvudmannen inte betalar ett skäligt arvode eftersom utbetalning grundas på ett antagande om ärendets svårighetsgrad i förväg. Vid årsredovisningen beskriver ställföreträdaren sitt uppdrag och en justerad bedömning av svårighetsgrad kan göras. I praktiken görs bara förändringar uppåt och inte nedåt, vilket kan innebära att ett för högt arvode betalats ut.
- Kommunen får stå för arvodeskostnader i de fall uppdraget avslutas hastigt och endast kommande utbetalningar kan stoppas. Redan utbetald ersättning återkrävs inte.
- Kommunen betalar ut arvode och fakturerar i efterhand, d.v.s. ligger ute med stora summor. Huvudmän som inte kan betala resulterar i stora kundförluster för nämnden. För 2020 innebar detta 290 tkr.
- Skulle en huvudman vägra att betala sitt arvode när faktura distribueras har kommunen ingen laglig grund att kräva betalning eftersom inget avtalsförhållande gäller mellan huvudman och kommunen.
- Kommunens administration i form av inbetalningar av skatt och sociala avgifter samt fakturering av huvudmän innebär ökade kostnader för

kommunen. Kostnad för lönespecifikation var 2020 drygt 95 tkr och administration kring fakturering och hantering av anstånd uppskattningsvis 25 tkr.

- IT-systemet kräver anpassningar som inte kan delas med andra kommuner eftersom arvodesystemet är unikt. Erfarenheter från nuvarande system är att anpassningar inneburit ökat behov av IT-support.
- Vid överflyttning mellan kommuner har Linköping kommun redan betalat nästa års utbetalning och vid mottagande av huvudman får Linköping betala ut både föregående års arvode samtidigt som förskott lämnas.

Översikt över föreslagna förändringar

Behovet av ställföreträdare är stort och ett sätt att motivera ställföreträdare att ta sig an de mer komplicerade ärendena kan vara en ökning av arvodesnivåerna. I ställföreträdarutredningen klargörs att arvode innan en årsräkning har granskats inte bör ske. Däremot öppnar utredningen för att samtliga arvodena i framtiden skulle kunna betalas av kommunen inledningsvis. Överförmyndarenheten föreslår därför att en förändring av utbetalningstidpunkt sker men att administrationen kring utbetalning av arvode även fortsättningsvis ligger kvar hos kommunen.

Föreslagen ändring	Syfte	Beräknad kostnad
Betala ut arvode efter granskning av genomfört uppdrag	Anpassning till rådande lagstiftningen	Kostnadsneutralt i sig. Mindre administrativa kostnader i form av arbetstid i den löpande handläggningen.
<p><i>Konsekvenser av förslaget</i></p> <p>Arvodet betalas ut en gång per år i efterskott istället för flera gånger under innevarande år.</p> <p>Övergångsperioden innebär att utbetalning av arvode skjuts fram till året efter utfört uppdrag.</p> <p>Kontroll av att rätt ersättning utgår underlättas.</p>		

Föreslagen ändring	Syfte	Beräknad kostnad
Höjt arvode med 2 procentenheter av prisbasbeloppet i förvalta egendom och bevaka rätt, nivå 2 och 3	Öka motivationen hos ställföreträdare att ta sig an mer komplicerade uppdrag	Ökad kostnad med 215-250 tkr
<p><i>Konsekvenser av förslaget</i> Ökad motivation hos ställföreträdare att ta svårare uppdrag. Ökad kostnad för huvudmännen. Ökad kostnad för kommunen.</p>		

Föreslagen ändring	Syfte	Beräknad kostnad
<p>Ersättning med schablonbelopp i nivåer utifrån svårighetsgrad vid extraordinära insatser</p> <p>Bedömning i tre nivåer utifrån svårighet 3 %, 5 % och 8 %</p> <p>Betalas ut i efterhand i samband med övrig ersättning</p>	<p>Ökad förutsägbarhet gällande extraordinära insatser och kortare uppdrag.</p> <p>Minskad administration för ställföreträdare och Överförmyndarenheten</p>	<p>Minskade kostnader för administration men bedöms vara kostnadsneutralt gällande utbetalad ersättning</p>
<p><i>Konsekvenser av förslaget</i> Högre grad av förutsägbarhet för ersättning vid extraordinära åtgärder. Minskad administration för både ställföreträdare och Överförmyndarenheten. Senarelagd utbetalning. Bedömningen är att förändringen innebär en något minskad kostnad för administration</p>		

Föreslagen ändring	Syfte	Beräknad kostnad
Ersättning med schablonbelopp i nivå utifrån svårighetsgrad vid uppdrag enligt föräldrabalken kap. 11 § 1-3 och specifik rättshandling kap. 11 § 4	Uppdragen varierar i tid och insats och ersättningen kan på ett bättre sätt följa uppdragets karaktär	Ett begränsat antal ärenden innebär att förändringen bedöms som kostnadsneutralt
<i>Konsekvenser av förslaget</i>		
Ökad samstämmighet mellan uppdragets karaktär och ersättning Något ökad administration för Överförmyndarenheten.		

Redan beslutad förändring av betalningsansvar	Syfte	Beräknad kostnad
Huvudmannens kostnad för arvode, i de fall en professionell ställföreträdare anlitas, blir den samma som vid en frivillig god man.	Likvärdig kostnad för huvudmannen oavsett typ av ställföreträdare	300 - 680 tkr
<i>Konsekvenser av förslaget</i>		
Ökad kostnad för kommunen som regleras genom väl avvägda bedömningar kring ärenden av komplex art.		

Ekonomiska konsekvenser

De beräknade kostnadsökningarna har prognosticerats utifrån antagandet att 55 % av huvudmännen själva kan stå för kostnaden enligt de regler som finns i föräldrabalken. I de mer komplicerade uppdragen finns en tendens att huvudmannen i mindre utsträckning har medel för att själv stå för arvodet, vilket kan göra att kostnaderna blir högre än vad den genomsnittliga procentsatsen anger. Kostnaderna för att höja arvodesnivåerna i nivå 2 och 3 beräknas omfatta ca 215 tkr utifrån det antal ärenden som idag är bedömda i nivå 2 och 3. Mot bakgrund av att uppdragens svårighetsgrad ökar, kan antas att ytterligare 30-35 ärenden bedöms vara i nivå 2 och 3 och därmed en ökad kostnad med ca 35 tkr.

Beräkningen av kostnadsökningen i nivå 4, i de fall en ideell ställföreträdare inte finns och professionell ställföreträdare behöver anlitas, är svårare att bedöma. Beräkningarna nedan grundar sig på ett 40-tal uppdrag där ideell ställföreträdare inte är möjlig på grund av uppdragets komplexitet och svårighetsgrad.

Ökad arvodesnivå med 2 %	Antal uppdrag (ca)	Prisbasbelopp 2021	Ökad kostnad 45 % kommunen 55 % huvudmännen
Förvalta egendom	155 uppdrag	952 kr (2 %)	82 tkr kommunen 101 tkr huvudmännen
Bevaka rätt	250 uppdrag	952 kr (2 %)	133 tkr kommunen 162 tkr huvudmännen
Summa			215 tkr kommunen 263 tkr huvudmännen

Professionell ställföreträdare	Antal uppdrag (ca)	Ideell god man	Ökad kostnad för kommunen
Kategori 1 ca 32 tkr/år	40 st	Nivå 4 (35%) ca 17 kr	15 tkr mellanskillnad i 20 ärenden (45 %) innebär 300 tkr
Kategori 2 ca 60 tkr/år		Nivå 4 (55%) ca 26 tkr	34 tkr mellanskillnad i 20 ärenden (45 %) innebär 680 tkr
Summa			300 - 680 tkr (20 ärenden)

Utifrån ovanstående beräkningar kommer arvodeskostnaderna sammantaget för kommunen att öka mellan 515 tkr och 895 tkr. För att möta det ökande behovet och därmed ökande kostnader i de mer komplicerade uppdragen pågår parallellt förberedelser för professionella ställföreträdare i kommunal regi där medel särskilt avsatts för ändamålet av kommunfullmäktige från och med 2022.

Samråd

Sveriges Kommuner och Regioner har tagit fram riktlinjer för arvode som vägledning till landets överförmyndare. SKR:s förbundsjurister, liksom Linköpings kommuns egna jurister, har vid flera tillfällen påpekat att arvode som utbetalas innan granskning inte är förenligt med lagstiftningen.

Uppföljning och utvärdering

Förändringarna i riktlinjer för arvode behöver utvärderas utifrån olika aspekter:

- Har kostnaderna blivit i nivå med beräknade kostnadsökningar?
- Har förändringarna gett beräknade effekter på minskad administration?
- Har motivationen hos ställföreträdarna att ta svårare ärenden ökat?

En första återrapportering till nämnden föreslås ett år efter införande även om full effekt inte kan utläsas förrän efter två år då även faktureringen av huvudmännen effektuerats.

Verksamhetsstöd och service

Petra Hallqvist